

Pán žatvy nedopustí, aby Cirkvi chýbali robotníci do žatvy. Záver tohto dokumentu tvorí modlitba k Najsvätejšej Trojici – prameňu a osudu každého povolania.

6. Iné významné a časové pastoračné dokumenty

6.1 Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii

Úvod¹⁴²

List sa zaoberá ohľadom Európskej integrácie, ako ju vidia biskupi Slovenska. Dokument je pomerne obširny.

Úvod dokumentu poznamenáva, že Cirkev víta každú snahu o zjednotenie. Poukazuje na to, že aj keď s myšlienkou zjednotenia Európy boli inšpirované po druhej svetovej vojne veľké kresťanské osobnosti, napriek tomu sa neskôr v Európskej únii začali prejavovať nekresťanské vplyvy. Slovensko má záujem začleniť sa do Európskej únie. Táto snaha má vplyv na rôzne oblasti života, a preto biskupi sa snažia vyjadriť svoj názor na túto tému a chcú pomôcť nájsť odpovede na niektoré otázky spojené s touto problematikou.¹⁴³

6.1.1 Kresťanské korene Európy

„Kresťanská viera je jeden zo stĺpov, na ktorých spočíva starý kontinent. Nemožno zabúdať, že Európa korení v grécko-rímskom, ale aj v židovsko-kresťanskom dedičstve, ktoré po stáročia bolo najhlbšou dušou. Väčšina toho, čo Európa vytvorila v oblasti právnej, umeleckej, literárnej a filozofickej, je poznamenané kresťanstvom a môže byť chápané a hodnotené iba z kresťanského hľadiska.“¹⁴⁴

Po tomto dôležitom konštatovaní nasleduje vymenovanie spolupatrónov Európy a tých, ktorí sa nejakým podstatným spôsobom pričínili k rozvoju tejto myšlienky.

¹⁴² Porov.: HURÁK, J.: *Seminárna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula: 2002.

¹⁴³ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. Trnava : SSV, 2002, s. 5.

¹⁴⁴ *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002. s. 5.

Poukazujú na dôležitú výzvu: „Trh a ekonomické slobody nedokážu samy udržať svornosť. Európa potrebuje dušu, z ktorej by sa zrodila duchovná jednota... Obnova ducha Európy je predovšetkým úlohou kresťanstva a pre nás kresťanov je výzvou, aby sme prekonávali hranice v samých sebe, medzi ľuďmi a medzi národmi.“¹⁴⁵

6.1.2 Čím je duša v tele, tým sú kresťania vo svete

V nasledujúcej kapitole je ešte raz zdôraznená potreba kresťanstva v zjednocujúcej sa Európe a list cituje z dokumentov Svätého Otca Jána Pavla II. Z citátov vyplýva, že nemôžeme byť iba divákmi diania v Európe, lež spolu s našimi bratmi a sestrami vo viere vo všetkých krajinách sme povolání sprostredkovať Európe dušu.¹⁴⁶

a) Čo hovorí Cirkev na tému „kresťan a spoločnosť“

Nasleduje rozlíšenie medzi pozemským pokrokom a pokrokom, ktorý má význam pre Božie kráľovstvo. Konštatuje sa, že na Európsku úniu netreba prenášať nereálne očakávania. Vyjadrenie Cirkvi k tejto téme je vyjadrené v dokumentoch Učiteľského úradu Cirkvi a myšlienky v tejto časti sa prevažne opierajú o dokument Druhého vatikánskeho koncilu *Gaudium et spes*.

b) Jednota náboženského a spoločenského života

List konštatuje, že v dnešnej dobe je možno pozorovať u ľudí veľký nesúlad medzi vierou, ktorú vyznávajú a ich každodenným životom. Hovorí sa tu tiež o tom, že Cirkev aj štát majú vlastné pole pôsobnosti, ale obidve inštitúcie stoja v službách jedného dobra, v službe osobného a spoločenského povolania toho istého človeka. Túto službu môžu vykonávať účinne len vtedy, keď bude medzi nimi spolupráca.¹⁴⁷

c) Kresťanskí laici v politike

Na vyjadrenie tejto myšlienky nasledujúca podkapitola listu čerpá opäť z dokumentu Svätého Otca Jána Pavla II., z apoštolskej exhortácie *Christifideles laici*. Všetci laici majú právo a povinnosť sa zúčastňovať na politike, ale zároveň si to od nich vyžaduje veľkú mravnú zodpovednosť.¹⁴⁸

¹⁴⁵ *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002. s. 8 - 9.

¹⁴⁶ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002. s. 10.

¹⁴⁷ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002. s.15.

¹⁴⁸ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002. s.16.

6.1.3 Učenie Katechizmu Katolíckej cirkvi o spoločnom dobre

V súvislosti s témou politickej a spoločenskej činnosti je potrebné vysvetliť výraz spoločné dobro. Na vysvetlenie tohto výrazu sú použité mnohé citáty z Katechizmu Katolíckej cirkvi.¹⁴⁹

a) Predpoklad jednoty – zhoda v základných hodnotách

Napriek snahe o zjednotenie sa v dnešnej spoločnosti prejavuje veľa nejednoty v oblasti morálky a hodnoty ľudského života. Táto nejednota sa prejavuje v parlamentoch rôznych štátov a neobišlo to ani našu krajinu. V liste sa hovorí o tom, že človek si napriek svojej úbohosti nárokuje rozhodovať o tom, čo je dobré a čo zlé.

b) Cesta k zhode v základných hodnotách

List si kladie otázku, ktoré sú to hodnoty, ktoré by uznávali ľudia na celom svete. Dokument rozoberá základné pojmy filozofie a morálky, ako svedomie, sloboda, rozum, morálny zákon, prirodzený zákon, mravnosť a viera, spoločenstvo, ľudská dôstojnosť. Všetko toto je objasňované pomocou encykliky Jána Pavla II. Veritatis splendor a Katechizmu Katolíckej cirkvi.¹⁵⁰

c) Ovocím jednoty v Európe je porozumenie a pokoj

Napriek dlhoročnému nepriateľstvu, ktoré panovalo medzi Francúzskom a Nemeckom, dokázali tieto dva štáty nastúpiť na cestu mieru a priateľstva. Dnes tvoria jadro Európskej únie a môžu byť príkladom, ako otvoriť cestu vzájomnej spolupráce.

Štruktúra spoločnosti v Európe je pestrá, a to aj v náboženskej oblasti. Ale aj tak musíme ku každému človeku pristupovať s rovnakou úctou a milovať všetkých bez rozdielu.¹⁵¹

6.1.4 Niektoré dôležité princípy

V tejto časti sú spomenuté základné princípy, ktoré majú určovať základné vzťahy v Európe.

a) Subsidiarita

Je to základný pojem sociálnej náuky Cirkvi, ktorý po prvýkrát použil a rozpracoval pápež Pius XI. Je to princíp, podľa ktorého menšiemu spoločenstvu sa nemá vziať kompetencia, pokiaľ ju dokáže zvládnuť. Ak nedokáže nejaký problém vyriešiť, väčšie spoločenstvo mu má pritom pomôcť.

¹⁴⁹ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002. s.17 - 19.

¹⁵⁰ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002. s. 20 - 33.

¹⁵¹ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002. s. 33 - 35.

b) Solidarita

Je to ďalší pojem sociálnej náuky Cirkvi. Znamená pričiniť sa o spoločné dobro, ale pritom sa nesmie vylúčiť dobro jednotlivca.

c) Zodpovednosť v slobode

Keď hovoríme v zjednotenej Európe o slobode v rôznych odvetviach, netreba pri tejto slobode zabúdať ani na zodpovednosť, ktorú sme slobodou dostali.

d) Pluralita

Tento princíp predpokladá toleranciu medzi jednotlivcami v spoločnosti, aby každý rešpektoval každého. Je to rôznosť názorov, ktorá môže byť pre spoločnosť veľmi osožná. Tiež sa tu spomína chybné chápanie plurality.¹⁵²

Konštatuje sa, že chápanie základných hodnôt u jednotlivých predstaviteľov krajín je rôzne, a preto sa zatiaľ opierajú o Chartu základných práv Európskej únie, aj keď nie je právne záväzná. Ďalej sa tu nachádza vyjadrenie o tejto charte a poukazuje sa na dosť závažné nedostatky, čo sa týka základných kresťanských hodnôt.¹⁵³

6.1.5 Slovensko v rozšírenej Európskej únii

Biskupi poukazujú, že po páde komunizmu sa východnej Európe otvorila cesta pre komunikáciu a spoluprácu s krajinami západnej Európy. Mnohé štáty požiadali o vstup do Európskej únie. Vznikajú tu obavy z rôznych vplyvov, ktoré vzájomne pôsobia na členské štáty. Zároveň je to aj priestor pre kresťanov na presadzovanie spoločného dobra.

Biskupi ďalej zdôrazňujú potrebu pravého kresťanského života a nakoniec sa pastiersky list obracia na mladých slovami Svätého Otca Jána Pavla II., ktoré povedal mladým v Lorete.¹⁵⁴

Záver

Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii je téma, ktorá je v súčasnosti veľmi aktuálna. Každý na Slovensku by mal byť oboznámený s týmto problémom a zaujať k nemu patričné stanovisko.

¹⁵² Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. s. 36 - 41.

¹⁵³ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. s. 42 - 44.

¹⁵⁴ Porov.: *Pastiersky list biskupov Slovenska o Európskej integrácii*. 2002, s. 45 - 50.

6.2 Ježiš Kristus, ktorý žije vo svojej Cirkvi, prameň, nádej pre Európu

Úvod¹⁵⁵

Udalosti z roku 1989 majú podiel na radikálnej premene a zmene dejín Európy. Nastal čas obrovských nádejí, že všetko bude ináč, že celý ten blok previnilcov stihne zaslúžený trest a na ich miesta sa dostanú ľudia zázrační, ktorí mávnutím čarovného prútika prinesú zmenu vo všetkých úsekoch a úrovniach života.

Odvtedy prešli roky a je veľa tých, ktorí rebelujú, že nič z toho sa neuskutočnilo, naopak, mnoho vecí sa zhoršilo a u väčšiny obyvateľstva to vyvolalo sklamanie, nedôveru, skepsu a zúfalstvo. Vyskytlo sa množstvo omylov a chýb, privatizačných podvodov, nespravodlivostí a zločinov v celej štruktúre spoločnosti i mechanizme myslenia. Okrem toho je historickou iróniou, že práve tí, ktorí sú zo všetkých najzodpovednejší, rozdúchávajú nespokojnosť a beznádej.

Úlohou dneška a tým, čo sa od nás očakáva, je oživovať nádej, nielen na povrchu a dočasne, ale aj do hĺbky a presvedčivo. Biskupská synoda, ktorá zasadala od 1. do 23. októbra 1999 neochvejne vyznáva, že Ježiš Kristus žije vo svojej Cirkvi a je prameňom nádeje pre Európu. Túto „nádej proti nádeji“ chce verejne vyhlásiť.

Podkladom je „stretnutie dvoch učeníkov so Zmŕtvychvstalým na ceste do Emauz“ (porov. Lk 24,13 - 35), ktoré je symbolom dnešnej Európskej situácie. Ako učeníkom v predvečer Veľkej noci, aj týmto ľuďom iba pri stretnutí sa so Zmŕtvychvstalým, ktorý žije vo svojej Cirkvi, môže sa „rozhorieť srdce“, takže „v tej istej hodine sa vydajú na cestu“ a vrátia sa tam, kde prebiehajú Európske dejiny v živote každého jednotlivca. Každý z nás je jedinečným tvorcom dejín. Spolu píšeme dejiny Európy. Záleží len od nás, čím budú naplnení a aké budú tieto dejiny.

6.2.1 Európa na ceste do 3. tisícročia

K príbehu o emauzských učeníkoch je výstižný Augustínov komentár k tejto stati. Hovorí: „Pozrite sa, Kristus žije, ale vaša nádej je mŕtva. Avšak tento žijúci Kristus nachádza srdcia svojich učeníkov mŕtve. Stratili vieru i nádej. Hoci kráčali spolu so Živým, boli mŕtvi. Život kráčal s nimi, ale v ich srdciach sa ešte neprebudil.“¹⁵⁶

¹⁵⁵ Porov.: JURČÁGA, P.: *Seminárna práca*. Spišská Kapitula: 2002.

¹⁵⁶ Porov.: Sv. Augustín, *Sermones* 235, 2.3 : PL 38, 1118.

Obaja učenici sú symbolom aj mnohých našich súčasníkov v dnešnej Európe. Mnohí vyzerajú znepokojení, zneistení, bez nádej. Zdá sa, že stratili vieru, obmedzujúc sa na určité formy zbožnosti.

Nová sloboda a ohlasovanie ľudských práv v krajinách za niekdajšou železnou oponou umožnili miestnym cirkvám novú voľnosť konania. Spomínajúc na rok 1989, keď sa za veľkého jasotu a nadšenia zaplnili kostoly a chrámy, kedy ľudia všelijakými spôsobmi vyznávali, že veria a sú veriaci. Dnes sa kostoly a chrámy vyprázdňujú a niekde sú už celkom prázdne. Neustále sa poukazuje na to, že máme slobodu. Kde sú tí, ktorí sa vtedy hlásili k viere? Bola to iba móda – chodiť do kostola, byť veriacim? Prechod od utláčaného kresťanstva ku kresťanstvu žijúcemu na slobode vyniesol slabé stránky na mnohých postoch, čo malo negatívny dopad na počet duchovných povolání – najmä v krajinách, ktoré mali pred tým povolaní veľa. Na východoeurópske krajiny začali vplývať typické západoeurópske negatívnej javy, ako je praktický materializmus, konzumné správanie, hedonizmus, kultúrny a náboženský relativizmus. Veľké sociálne zmeny aj v kultúrnej, sociálnej a politickej oblasti. Začal migračný pohyb z východnej Európy, z rozličných afrických a ázijských krajín (výskyt bezdomovcov a bedárov).

Nemožno zabúdať na všeobecne rozšírený jav globalizácie, ktorý prenikol do štátov a národov Európy a zmocnil sa ich. Napriek rôznym rizikám spomínaný jav globalizácie prináša so sebou priaznivé možnosti. Vyššia účinnosť a hospodárnosť, zvyšovanie produktivity, čo môže prispieť k väčšej vzájomnej závislosti a k zjednocovaciemu procesu medzi národmi.

Aj dnes sa Európa nachádza na križovatke, na ktorej patrí medzi základné úlohy výstavba, zjednotenie a evanjelizácia Európy. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že zmenené sociálno-politické podmienky umožňujú dosahovať čoraz väčšiemu počtu Európanov kvalitnejšie životné podmienky, uľahčujú voľný pohyb a vzájomný kontakt. V mnohých cirkvách na východe badať značný rozmach v oblasti katechetiky, liturgiky, charitatívnej a kultúrnej činnosti. Cirkvi sa otvárajú nové oblasti pre evanjelizáciu.

Očividne hrozia aj dnes Európe mnohé nebezpečenstvá. V sociálnej rovine môže byť predzvesťou už spomínaný jav globalizácie, ktorý môže viesť k nárastu nezamestnanosti a môže ohroziť sociálnu politiku štátu. V kultúrnej oblasti sa šíri taká mentalita a také formy správania, v ktorých platí uspokojovanie vlastných potrieb a hospodárskych záujmov. Konzumné správanie a sekularizácia zachvátili Európu. V náboženskej oblasti u mladých ľudí jestvuje túžba po náboženskom zážitku. Mladí hľadajú šťastie v rozličných symboloch, obrazoch, prázdnych veciach a majú sklon k novým formám náboženskosti a k sektám rozličného pôvodu. Európe hrozí nebezpečenstvo zasahujúceho odkresťančenia a návratu k pohanstvu. Charakteristické pre našu dobu je silný pokles počtu kňazských a rehoľných povolání. Európa sa stáva

čoraz viac miestom, ktoré potrebuje novú evanjelizáciu a nový misionársky zápal.

6.2.2 Ježiš Kristus žije vo svojej Cirkvi

Keď dvaja učeníci vysvetlili Ježišovi príčinu svojho smútku, povedal im: „Vy nechápaví a ľarbaví srdcom uveriť všetko, čo hovorili proroci. Či nemal Mesiáš toto všetko vytrpieť a tak vojsť do svojej slávy? A počnúc od Mojžiša a všetkých prorokov im vykladal všetko, čo sa naňho v celom Písme vzťahovalo“ (*Lk 24, 25 - 27*).

Text dáva príklad pre dnešnú Cirkev a jej pastoračnú prácu. Práca spočíva v trpezlivom, trvalom, húževnatom a odvážnom vydávaní svedectva a ohlasovaní, ktoré vzbudzujú vieru v zmŕtvychvstalého Ježiša Krista. Cirkev má poslanie ohlasovať v dejinách zmŕtvychvstalého Krista. A toto robí v každom čase, lebo „zmŕtvychvstanie Kristovo je pravda, v ktorej vrcholí viera v Krista.“ (*KKC 638*). Cez túto vieru a cez stretnutie so Zmŕtvychvstalým sa môže Cirkev i ľudia vrátiť do dejín, čítať Písma a objavovať znaky, črty, podobnosti Kristovej prítomnosti.

Pápež vyzval k pevnejšej a presvedčivejšej viere v Ježiša Krista, ktorého potrebujeme a bez Krista to nepôjde. Bez neho sa nadá žiť! Rozličné a mnohoraké sú – ako to učí koncil – spôsoby prítomnosti nášho Pána Ježiša Krista. „Kristus je stále prítomný vo svojej Cirkvi, najmä v liturgických sláveniach, v obete sv. omše, pod eucharistickými spôsobmi, vo svojom slove, vo sviatostiach, keď sa Cirkev modlí a spieva“ (*SC 7*). Sám život učí o mnohých iných prejavoch prítomnosti. Ježiš je prítomný vo svojich trpiacich a biednych, utláčaných a prenasledovaných, v ktorých zjavuje svoju bolestnú tvár. Je prítomný a zjavuje sa v obetavej a namáhavej práci misionárov a misionárok, ktorí s milosrdnou láskou pozdvihujú stratenú a zabudnutú ľudskú dôstojnosť každého človeka, odvrhnutého na okraji spoločnosti. Tu Ježiš zjavuje svoju milosrdnú tvár. Ježiš je prítomný aj v každom novonarodenom dieťati, vo všetkých odkázaných na pomoc iných. Bol chudobným, slabým, trpiacim, aby sa s ním mohol každý stotožniť a povedať, že Boh je tu so mnou, žije na mojej úrovni. On je naša láska, hovoria milujúci. On je náš zrak, hovoria slepí. On je náš chlieb, hovoria hladujúci. On je naša cesta, hovoria hľadajúci. On je naša reč, hovoria nemí. On nás našiel, hovoria stratení. Trpí s nami, hovoria prenasledovaní, je jeden z nás a my patríme k nemu, hovoria chudobní, darúva nám život, hovoria umierajúci.

Celá Európa sa dlho pýšila prívlastkom kresťanská. Dnes to vyzerá tak, že Európe namiesto prívlastku kresťanská sa pripisuje prívlastok liberálna a sekularizovaná, na základe ktorej sa človek stal neohrozeným pánom sveta a vlastných dejín, schopný bez Boha dosiahnuť šťastie, pokoj... Našu dobu

hlboko zmietajú potraty, eutanázia, voľná láska, bezohľadnosť, uponáhľanosť. Jaques Maritain píše: „Tento svet vzišiel z kresťanstva a za svoje najhlbšie životné sily vdáčil kresťanskej tradícii. Napriek tomu bol čo najprísnejšie odsúdený. Ako posledná sa ukazovala viera, že človek sa dokáže spasit' svojimi vlastnými prostriedkami a že ľudské dejiny sa môžu zaobísť bez Boha.“¹⁵⁷

6.2.3 Ježiš Kristus – nádej pre Európu

„Keď sa im otvorili oči a spoznali ho, on im zmizol“ (porov. Lk 24,31). Spoznali Ježiša ako Zmŕtvychvstalého, ktorý žije a je prítomný vo svojej Cirkvi, stáva sa nevyhnutným poslaním, ktoré sa prežíva v konkrétnych dejinách až po konečné dovŕšenie v novom príchode Pána.

To, že zmŕtvychvstalý a živý Kristus je jediným Vykupiteľom všetkých ľudí, sa musí ohlasovať dnes, aj po všetky časy. K tomuto sme pozvaní všetci, aby sme svojím životom, skutkami vydávali nádherné svedectvo. Máme sa snažiť byť „otvorenou bibliou“, aby všetci, s ktorými sa stretieme, zakúsili Ježišovu všeobjímajúcu lásku a oslovení svedectvom a hodnotou života mohli spoznať Ježiša.

Nádejou Európy je Kristus. V tomto nás podporuje a vedie istota, že Kristus Pán je cesta, on lieči naše vnútorné aj vonkajšie zranenia, obnovuje v nás božský obraz, ktorý sme hriechom stratili. Dnes, na prahu nového tisícročia, treba živiť toto presvedčenie, aby sme mohli Európe ponúknuť novú nádej. Prispenie Cirkvi k rastu nádeje má svoju konkrétnu podobu v tom, že Cirkev je schopná vydávať svedectvo prostredníctvom ozajstnej viery, bratskej lásky, života podľa blahoslavenstiev, prostredníctvom jednoduchého ľudského žitia, cez odpúšťanie a spoluprácu s ľuďmi dobrej vôle na blaho všetkých, najmä trpiacich núdzu. Preto čoraz viac účinnejšou sa ukazuje potreba novej evanjelizácie – prinášať nádej evanjelia všetkým bez rozdielu. Táto nádej dnes zažiarí ako maják na rozbúrenom mori.

Záver

V akej situácii sa nachádza súčasná Európa?

Je to kontinent zmien, ku ktorým došlo v posledných 10 rokoch v Európe, ako aj možnosti a dôvody nádeje, ale aj sklamaní a nebezpečenstvá, ktoré tieto zmeny prinášajú.

Je to čas predpokladov a nástrojov hodnovernosti viery a jej životnosti. Nádej sa dá obnoviť a znova nájsť len vtedy, keď sa budeme opierať o vieru Zmŕtvychvstalého, ak spoznáme v každom človekovi žijúcu túžbu po Ježišovi.

¹⁵⁷ MONDIN, B.: *Dejiny filozofie (XIX. a XX. storočie)*. Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtáššaka, 1997, s. 241 - 242.

Je nevyhnutné, aby Cirkev vedela objavovať a osvojovať si prítomnosť a účinkovanie Krista a jeho Ducha.

Pre Európu je charakteristická aj veľmi živá mariánska úcta. Vo všeobecnosti sa dá povedať, že charakteristickým symbolom celej Európy je modrá zástava s dvanástimi hviezdami. Vieme, že ide o zástavu Európskej únie. Nie je to náhoda. Veď v samotnej Európe máme veľa mariánskych pútnických miest, napríklad Lurdy, Fatima, Šaštín, Levoča, La Salette...

V kolínskome kostole Panny Márie sa na začiatku ľavej lode nachádza veľká soška nazývaná „Madona so sklenými očami“. Predstavuje sediacu Pannu Máriu a v jej lone sedí božské Dieťa. Sotva kto si ju všimne, ak ho niekto na to neupozorní, alebo keď nepozná jej históriu. V posledných rokoch vojny zasiahli tento kostol bomby a zničili takmer tisícročný dokument viery. Socha Madony sa rozbila na kúsky. Keď sa začalo s výstavbou kostola, dal ju miestny farár hľadať. Spolu s reštaurátormi a mladými, ktorí sa vytrvalo prehrabávali v troskách, až ju našli. Trpezlivé ruky umelcov úlomky tak dokonale zložili, že návštevník ani len nezbadá, že ide o rekonštrukciu. V celej veci je kus symboliky. Mária je obrazom Cirkvi.¹⁵⁸

Málokteré storočie ľudských dejín zažilo také ťažké údery apokalyptického charakteru ako minulé storočie. V pevnej nádeji a s vrúcnou dôverou sa utiekame pod ochranu Tej, o ktorej apoštol Ján v 12. kapitole Apokalypsy píše: „Potom sa na nebi ukázalo veľké znamenie – žena odetá slnkom, pod jej nohami mesiac a na jej hlave veniec z dvanástich hviezd.“ Sv. František hovorí, že pod ochranou Panny Márie sa pustíme do veľkých vecí. Vráťme teda Máriu do našich rodín, do stredu života nielen nášho, ale aj všetkých národov. S ňou sa do nich vráti viera, s vierou láska a s láskou všetko ostatné, čo robí život na zemi príjemným a vo večnosti nekonečne šťastným, vtedy Matka, bolestná Mária, ešte raz rozprestrie svoj plášť a zachráni nielen náš slovenský národ, ale aj všetky ostatné.

6.3 Communio et progressio

Úvod¹⁵⁹

Matka Tereza hovorievala, že sme len ceruzkou v Božích rukách. A tak vezmite a čítajte, vezmite a píšete, trpte, milujte, dôverujte úplne Bohu, potom

¹⁵⁸ ŠTOFANÍK, V.: *Od ucha k duchu*. In : Rádio Lumen, 1997, č. 39.

¹⁵⁹ Porov.: JURČÁGA, P.: *Seminárna práca zo spirituálnej teológie*. Spišská Kapitula: 2002.

svoj život pochopíte. Vezmite a čítajte, vezmite a píšete, otvorte celé srdce Ježišovi cez ruženec, ceruzku a kríž.

Ak sa kresťanstvo dokáže otvoriť a bezprostredným spôsobom odhaliť i sprístupniť veľkosť pokladov, skrývajúcich sa v posolstve dobrej noviny, a to bez pretváranky. Niet sa čoho do budúcnosti obávať. Kľúč je v našich rukách. Aj zodpovednosť.

Dokument vydal vo svojej edícii Spolok svätého Vojtecha v Trnave so schválením Konferencie biskupov Slovenska v roku 1999. Vo svojom obsahu rozoberá dokument Druhého vatikánskeho koncilu Inter Mirifica ako aj encykliku pápeža Pia XII. Miranda prorsus o kinematografii, rozhlase a televízii. Jednotlivé kapitoly tejto knihy sa dotýkajú vplyvu masovokomunikačných prostriedkov a rozboru ich faktorov v ich činnosti. V knihe sa píše: Cirkev vidí v spoločenských komunikačných prostriedkoch Božie dary, pretože v súlade so zámermi Božej prozreteľnosti vedú k bratskému spolunažívaniu medzi ľuďmi, ktorí s ich pomocou otvorenejšie odpovedajú na jeho spásanosnú vôľu.

6.3.1 Spoločenské komunikačné prostriedky z kresťanskej perspektívy: Základy náuky.

Na začiatku sa konštatuje, že masmédiá sú síce adresované jednotlivcom, ale ich účinnosť je na celé spoločenstvo. Obyvatelia zeme gule tu získavajú väčší a silnejší pocit spoločenstva.

Vieroučná pravda nás učí, že príčinou rozdelenia medzi ľuďmi a odvrátenie sa od Boha je hriech. Ježiš Kristus prišiel na tento svet preto, aby tento dialóg, ako aj spoločenstvo ľudí medzi sebou navzájom obnovil. Kristus sa dal poznať ako dokonalý Ohlasovateľ. Sám človek musí z poslania, ktoré mu zveril Kristus, využívať masmédiá ako Boží dar a ľudský vynález na to, aby obnovil toto spoločenstvo medzi Bohom a sebou, a medzi ľuďmi a stvorením.

Základným zákonom každej komunikačnej činnosti je úprimnosť, otvorenosť a pravda. Okrem toho je o udalostiach potrebné informovať pravdivo, to znamená podávať ich pravdivý obraz zhodný s vnútornou pravdou o prednášajúcich faktoch a udalostiach.

6.3.2 Prostriedky spoločenskej komunikácie ako súčasť ľudského pokroku

Masmédiá sa zdokonaľujú a postupne rušia hranice priestoru a času oddeľujúce ľudí. Vďaka im správy o rozličných skutočnostiach a ich poznanie sa dostáva do najvzdialenejších končín zeme a ľudia oveľa aktívnejšie môžu sledovať život a udalosti súčasného sveta. Veľmi veľkým problémom sa zdá aj otázka spôsobu zábrany takej činnosti masmédií, v ktorej sa kvôli hmotnému zisku uprednostňuje rozširovanie nešľachetných myšlienok spoločnosti.

a) Verejná mienka

Tento pojem sa definuje v článkoch 24 – 32 a z určitého hľadiska je to obraz hlasu, vďaka ktorému udalosti a okolnosti nachádzajú všeobecný a spontánny hlas vo vedomí a úsudku ľudí. Aktívne osoby v masovokomunikačných prostriedkoch majú zodpovednú úlohu, že môžu výrazne ovplyvňovať verejnú mienku.

Právo na informácie – právo informovať a právo byť informovaný. Spomínaný dokument rozoberá aj otázku šírenia a príjmu informácií. Právo na informácie je potrebné nielen pre dobro jednotlivca, ale aj pre celé spoločstvo. Cirkev je v tejto súvislosti citlivá a zavrhuje akékoľvek užívanie násilia voči pracovníkom médií, ktorí získavajú vedomosti a informácie, aby ich odovzdali iným na základe ľudského práva na informácie. Hovorí sa aj o otázke slobody odovzdávania informácií.

b) Výchova, duchovná kultúra a voľný čas

Spoločenské komunikačné prostriedky majú vplyv na všetky vekové skupiny ľudí. Cirkev tu vyslovuje želanie, aby médiá obohacovali spoločenskú kultúru, skvalitňovali zábavu a obohacovali výchovu. Najmä v súvislosti s vplyvom na deti a mládež. Dokument rozvíja aj jednotlivé druhy umenia. Spomeňme aspoň ľudový folklór a umenie. Nemožno zabudnúť, že mnohé diela veľkej umeleckej hodnoty, najmä hudobné, divadelné a literárne, sa aj takto približujú obyvateľom zeme. Súčasné komunikačné prostriedky po celom svete propagujú staré formy umenia, ale zároveň tvoria jeho nové formy a druhy.

c) Reklamné spravodajstvo

Reklama ako taká podľa dokumentu nie je osebe zlá. Lebo to, či je využívaná k dobrému, alebo zlému vplyvu závisí od jej tvorcov. Obozretné využívanie reklamy sa však môže a má pričiniť k väčšiemu pokroku národov aj čo do zvyšovania úrovne života. V inštrukcii sa hovorí o reklame ako o prostriedku, ktorého predajom sa z veľkej časti udržuje činnosť svetských aj cirkevných masmédií.

6.3.3 Najprimeranejšie prostriedky na harmonickú činnosť

Je nutné formovať tých, ktorí prijímajú, ale aj odovzdávajú informácie cez masmédiá. Je povinnosťou rodičov a vychovávateľov, aby sa vždy oboznámili s obsahom jednotlivých produktov masovokomunikačných prostriedkov, ktoré budú ich deti sledovať. Následne ich vychovávať a učiť rozoznávať dobré a zlé hodnoty.

a) Výchova masmediálnych tvorcov

Nutnosť formácie pracovníkov masmédií nasleduje dôležitosť tejto formácie. Ide predovšetkým o to, aby účinok tejto formácie zasahoval predovšetkým výsledný obsah činnosti masmédií. Všetci musia nosiť v sebe hlboké presvedčenie, že dušou ich umenia a povolania je nestrannosť a spravodlivosť. Časť článku č. 84 je zameraná na ochranu slobody a pravdivosti médií. Píše sa tu o spoločnom úsilí a povinnosti v tejto oblasti pre vlády krajín a občanov jednotlivých národov na medzivládnej či celosvetovej úrovni.

b) Úlohy katolíkov v oblasti spoločenských komunikačných prostriedkov Služba katolíkov v spoločenskej komunikácii.

Aj katolícki novinári v médiách majú svoje povinnosti voči ostatným ľuďom a Cirkvi. Je potrebné, aby katolíci mali odborné vzdelanie a vedomosti o najmodernejších prostriedkoch v oblasti masmédií. Cirkev vyzýva nielen laikov, ale aj biskupov, kňazov a rehoľníkov, aby aktívne vstupovali do činnosti masmédií svojimi príhovormi a reláciami.

Rodičia a vychovávatelia, kňazi a katolícke organizácie nemajú váhať pomáhať tým mladým ľuďom, ktorí sa chcú venovať práci v oblasti spoločenskej komunikácie v rámci budúceho povolania, pokiaľ majú k takémuto povolaniu úprimný vzťah a patričné schopnosti. Kandidáti kňazstva, rehoľníci a rehoľníčky, ktorí sa formujú v seminároch a formačných domoch, majú patrične chápať význam a dôležitosť komunikačných prostriedkov a zároveň sa oboznámiť s ich nástrojmi a technickým využitím, aby sa nevyučovali zo života a neochudobnili o možnosti tohto účinného druhu apoštolátu.

O užitočnosti masovokomunikačných prostriedkov hovorí posledná časť dokumentu, v ktorej sa podrobne opisuje potreba médií pre Cirkev. Nejde len na oboznamovanie sa s organickými aktivitami Cirkvi, ale aj pre katechézu na poučovanie veriacich. Teda vo všetkých činnostiach pastoračných služieb Cirkvi. V knihe sa teda píše o dvoch druhoch dialógu: o dialógu medzi katolíckmi navzájom vo vnútri Cirkvi, ale aj o dialógu medzi Cirkvou a svetom.

Osobitnú časť venuje publikácia otázke šírenia evanjelia cez masovokomunikačné prostriedky. Dokument kladie dôraz na odbornosť, liturgické vedomosti, teologické vzdelanie, duchovnú výšku, poznanie morálnych zásad v tých ľuďoch, ktorí sa podieľajú na vytváraní takých programov masmédií, ktoré slúžia na šírenie evanjelia.

6.3.4 Činnosť katolíkov v jednotlivých spoločenských komunikačných prostriedkoch

a) Tlačené publikácie. Jedna z foriem na prvom mieste a ako taká si zasluhuje pozornosť aj v dnešnom modernom svete, nakoľko tlač má svoje osobitné miesto.

b) Kinematografia. Filmové predstavenia sa zaslúžene udomácnili v živote ľudí a majú veľký vplyv na ich správanie, kultúru, zábavu a vzdelanie. Film môže veľmi sugestívne pôsobiť, aj keď je do určitej miery ilúziou skutočnosti, tvorcovia filmu môžu veľmi sugestívne predstaviť svoj pohľad na hodnoty ľudí a sveta.

c) Rozhlas a televízia. Vynález rozhlasu a televízie dal ľuďom do rúk nové možnosti vzájomného porozumenia a spôsobil prevratné zmeny v dovtedajšom spôsobe života. Osobitným spôsobom sa zosilňuje veľmi rýchly vzrast úrovne techniky, ako sú satelitná technika a nové technológie. Tak sa rozhlas a televízia stávajú veľmi účinnými a rýchlymi nástrojmi šírenia osobitného druhu duchovnej kultúry.

Medzi najžiadanejšie náboženské prenosy patrí predovšetkým svätá omša a iné pobožnosti. Tieto prenosy treba pripravovať čo najstarostlivejšie tak po stránke liturgickej ako aj technickej. Masmédiá môžu svojimi schopnosťami v určitom zmysle predčiť Cirkev, keď nesú evanjelium aj na miesta, kde Cirkev nepreniká. Rozhlasoví poslucháči a televízni diváci majú však aj prejavovať vlastné hodnotenia a usilovať sa tak o skvalitňovanie náboženských relácií.

d) Divadlo. Je jedným z najstarších a najpôsobivejších druhov spoločenskej komunikácie. Dokument ho spomína najmä v súvislosti s inými druhmi masovokomunikačných prostriedkov, ktoré ho rozširujú, čím vznikajú – multimédiá.

6.3.5 Zriadenie, pracovníci, organizačná štruktúra

Všetkým veriacim má záležať na tom, aby sa v dnešných časoch zúčastňovali prostredníctvom modlitby, individuálnej a spoločenskej činnosti na zapojení najmodernejších komunikačných prostriedkov do plnenia cieľov Cirkvi.

Strechy čakajú... „Čo vám hovorím vo tme, hovorte na svetle, a čo počujete do ucha, rozhlasujte zo striech“ (Mt 10,26), povedal Ježiš svojim učeníkom. A Svätý Otec Ján Pavol II. to zopakoval v nejednom zo svojich posolstiev ku Dňu spoločenských komunikačných prostriedkov, ktorý sa slávi na siedmu veľkonočnú nedeľu. Modernými strechami môžu byť novoročné plesy, farský časopis alebo celoslovenské rozhlasové či televízne vysielanie.

Tí, čo do vienka nedostali lopatu ani kriedu, ale pero či mikrofón, sú povinní na ne liezť. A tí, ktorým boli zverené pastierske palice, by im mali solidárne podržať rebrík.

Nuž, aj Jánovo evanjelium hovorí o nekonečnej láske Boha k človeku, ktorý poslal svojho jednorodeného Syna, človeka. To je jedna z prvých a neoceniteľných správ pre ľudstvo. Všetci zainteresovaní v tomto obore vedia, že Cirkev ešte na tomto poli bude musieť podniknúť veľa námah, úsilí a bádání.

Záver

Ježiš Kristus prikázal apoštolom a ich nástupcom, aby učili všetky národy, aby boli svetlom sveta a aby ohlasovali evanjelium vo všetkých časoch a na každom mieste. Podobne ako Kristus vo svojom pozemskom živote ukázal seba ako najdokonalejší vzor Ohlasovateľa, ako apoštoli používali komunikačné prostriedky, ktoré mali vtedy k dispozícii, tak isto je potrebné v apoštolskej práci využiť pomoc súčasnej techniky. Záver knihy obsahuje výzvy, odporúčania pre biskupské úrady a jednotlivé stupne cirkevných úradov ku koordinovaniu, podpore a činnosti masovokomunikačných prostriedkov.

6.4 Populorum progressio

Úvod¹⁶⁰

Rozvoj národov je prekladom encykliky Pavla VI., ktorá bola publikovaná 26. 3. 1967. Sama skutočnosť, že pápež Pavol VI. sa rozhodol uverejniť túto encykliku v tom roku, pobáda uvažovať o tomto dokumente vo vzťahu k Druhému vatikánskemu koncilu, ktorý sa skončil 8. decembra 1965. Encyklika zaujímavo rozoberá otázku rozvoja chudobných národov v spolupráci s bohatými a vyspelými krajinami, neobchádza však ani jednotlivca v probléme ľudskejších podmienok. Encyklika *Populorum progressio* je určitým spôsobom dokumentom o uplatňovaní koncilového učenia, a to nie preto, že sa stále odvoláva na koncilové texty, ale skôr preto, že vychádza zo starostlivosti Cirkvi. Jej úvod tvorí konštatovanie súčasnej situácie sveta. Veľmi zaujímavá je téma o solidárnom rozvoji ľudstva, v ktorej sa hovorí o bratskom spoločenstve. Táto encyklika je významná najmä svojou novosťou (*porov. SRS 5-6*).

6.4.1 Danosti problému

Túžby dnešných ľudí sú rôzne. Pavol VI. vo svojej encyklike hovorí o túžbe ľudí vyslobodiť sa z biedy, mať bezpečnejšie živobytie, zdravie, stále zamestnanie; mať zvýšenú účasť na zodpovednosti, byť bez akéhokoľvek útlaku, byť chránený pred položením, ktoré uráža ľudskú dôstojnosť; byť vzdelanejší; slovom viac pracovať, vedieť a vlastniť. Ale to u niektorých

¹⁶⁰ Porov.: KAČALJAK, M.: *Seminárna práca zo spirituality*. Spišská Kapitula: 2002.

národov zostáva iba túžbou, pretože bohaté národy sa tešia rýchlemu rozmachu, kým chudobné sa rozvíjajú pomaly. Zatiaľ čo v niektorých krajinách istá oligarchia (to znamená vláda bohatých) sa teší špekulatívnej civilizácii; ostatné obyvateľstvo, ktoré je chudobné, nemá takmer nijakú možnosť konať z vlastnej iniciatívy a na vlastnú zodpovednosť, a k tomu aj často pracuje v podmienkach, ktoré sú nedôstojné pre človeka.

6.4.2 Cirkev a rozvoj

Misionári Cirkvi stavali spolu s kostolmi dobročinné ústavy a nemocnice, školy a univerzity. Učili domorodcov lepšie využívať vlastné prírodné bohatstvá, často ich chránili pred chamtivosťou cudzincov. Niekedy sa misionárom ťažko prispôsobuje krajine, kde žijú, a preto veľa k evanjeliu primiešavajú zo svojej domácej krajiny, ale i napriek tomu patrili medzi priekopníkov materiálneho pokroku a kultúrneho rozmachu, napríklad Charles de Foucauld zostavil slovník jazyka Tuaregov. Cirkev sa nesnaží pliesť do politiky štátov. Ide jej len o jedno: pokračovať pod vedením Ducha Svätého v Kristovom diele. Jej úlohou je zriadiť nebeské kráľovstvo už tu na zemi a nie zmocniť sa pozemskej vlády. Keďže žije v dejinách, je jej povinnosťou skúmať znamenia čias a vysvetľovať ich vo svetle evanjelia, ako ďalej spomína Pavol VI. Cirkev sa snaží pomáhať ľuďom v rozličných trápeniach, nielen v politických.

6.4.3 Povolanie človeka k rozvoju

Podľa Božieho úmyslu každý človek je povolaný k tomu, aby sa rozvíjal, lebo každý život je povolaním. Každý jeden je zodpovedný za svoj rast, ako aj za svoju spásu. Vo vzraste človeka je veľmi dôležitý vývoj, výchova človeka, pretože samotným úsilím svojho rozumu a svojej vôle každý človek môže vzrastať v ľudskosti, získavať na hodnote a byť niečím viac. A navyše, ľudský rast je tiež akoby súhrnom všetkých našich povinností. Človek však musí rásť aj spoločensky. Pritom je potrebné, aby sa nenarušila pravá stupnica hodnôt. Túžiť po niečom je prirodzené a správne, ale nemá to vyvrcholiť až do extrémnej túžby po bohatstve a moci. Vtedy sa srdcia zatvárajú a sú zatvrdlivé, lebo pri takejto túžbe sa človek vzdďaľuje od spoločnosti i od Boha a stáva sa egoistom.

6.4.4 Činnosť, na ktorú sa treba podujat'

Svätý Otec Pavol VI. ďalej vo svojej encyklike poukazuje na to, aby každá stvorená vec, každé jej používanie, má byť pod vedením spravodlivosti

sprevádzanej láskou. Všetky ostatné práva (vlastníctvo, sloboda obchodovania) sú podradené tomuto.

a) Prikázanie lásky

„Ak má niekto pozemský majetok a vidí brata v núdzi, a srdce si pred ním zatvorí, ako v ňom môže ostávať Božia láska“ (1Jn 3,17)? „Nie zo svojho uštedruješ chudobnému, ale mu len vraciaš, čo mu patrí, lebo si privlastňuješ to, čo je dané vedno do úžitku všetkým. Zem je daná všetkým, a nie iba boháčom“ (sv. Ambróz). To znamená, že každá vec, každé dobro sa nemá uplatňovať na úkor spoločného dobra. Čo sa týka ziskov, nie je prípustné, aby občania, ktorí majú veľké príjmy z národných zdrojov a národnej činnosti, prenášali značnú časť z nich jedine vo svoj prospech do cudziny, bez ohľadu na viditeľnú škodu, ktorú tým spôsobujú svojmu štátu či vlasti. V dnešnej dobe je však problémom snaha po zisku, ktorá robí z ľudí nepriateľov a konkurentov. Boh to tak nechce, lebo práca konaná spoločne v účasti na spoločných nádejách, utrpeniach, túžbach a radoostiach zjednocuje vôle, zblížuje mysle a stmeluje srdcia.

b) Práca a programy

Práca je ľudská len vtedy, keď zostáva rozumná a slobodná. Potrebné sú programy, ktoré majú motivovať, napomáhať, riadiť, dopĺňať a zjednocovať činnosť jednotlivcov i spoločentiev. Každý vytvorený program má slúžiť dobru človeka. Jeho úlohou je, aby vyrovnával rozdiely, potláčal diskriminácie, vymanil človeka z jeho závislostí a aby ho urobil schopným činiteľom svojho vlastného hmotného zveľad'ovania, so zveľad'ovaním mravného pokroku, duchovného rozvoja. Nijaká technika, nijaká činnosť, nijaký vytvorený program nemajú zmysel bez vzťahu k človeku. Človek je naozaj človekom iba natoľko, nakoľko je pánom svojej činnosti a sudcom jej hodnoty. Ale je potrebné dodať, že k hospodárskemu rastu patrí aj základná výchova, vzdelanie. Ved' vedieť čítať a písať, získať si odborné vzdelanie znamená nadobudnúť sebadôveru a zistiť, že možno napredovať spolu s ostatnými. Úloha rodiny je v tomto smere najdôležitejšia.

6.4.5 Cesta k solidárnemu rozvoju ľudstva

Povinnosti vytvárania bratského spoločenstva vychádza z troch aspektov:
povinnosť súdržnosti – pomoc
povinnosť sociálnej spravodlivosti – náprava nesprávnych obchodných vzťahov medzi silnými a slabými národmi
povinnosť univerzálnej lásky – práca za ľudskejší svet

a) Pomoc slabým

Týkajúce sa spolupráce medzi národmi patrí tam i obchodovanie, ktoré nemá byť provokované bohatými krajinami, predávať výrobky chudobným krajinám za veľmi vysoké ceny. Sloboda obchodovania je spravodlivá len vtedy, ak je podriadená požiadavkám sociálnej spravodlivosti. Ale v týchto stykoch by sa nemali používať dvojaké váhy a miery.

b) Rovnosť v obchodných stykoch

Čo sa pripúšťa medzi bohatými krajinami v národnom hospodárstve, to platí aj v obchodných stykoch medzi bohatými a chudobnými krajinami. Treba ho udržať v medziach spravodlivosti a mravnosti. Stavajú sa do toho prekážky, a to nacionalizmus a rasizmus. Nacionalizmus izoluje národy proti ich skutočným záujmom. Je tu však viera vo víťazstvo nad egoizmom a nedorozumeniami; prenikavejšia potreba spolupráce a živšie vedomie spolupatričnosti sa stane výsledkom tohto víťazstva.

c) Univerzálna láska

Pavol VI. poukazuje na tvrdú skutočnosť, že svet je chorý. Jeho choroba nespočíva natoľko v neproduktívnosti zdrojov, ako skôr v nedostatku bratstva medzi ľuďmi a národmi. Pavol VI. vyžaduje už spomínanú univerzálnu lásku. Ďalej hovorí o sociálnom cítení voči chudobným krajinám, aby aj im dali bohatšie krajiny možnosť realizovať sa, aby sa s nikým, čo by bolo akékoľvek jeho postavenie, svojvoľne nezaobchádzalo.

6.4.6 Prispôsobovanie sa misionárov krajinám

Misionári si majú dať záležať na tom, aby sa oboznámili s dejinami krajiny, ktorá ich prijíma. Tak nastane zblíženie užitočné pre jednu i druhú civilizáciu a k tomu je potrebná láska i dialóg, lebo to bude mať veľký význam pre svetový mier. Ako Kristovo srdce i srdce kresťana musí mať súcit s biedou. K tomu všetkému je potrebná modlitba. Rozvoj je nové meno pokoja.

Je potrebné, aby národy vychádzali z izolácie, pretože ony sami sú tvorcami svojho vlastného rozvoja. Niektorí budú možno pokladať podobné nádeje na lepší svet za utópiu, usudzuje ďalej Svätý Otec. Táto cesta k väčšej ľudskosti si vyžaduje námahu a obety, ale aj utrpenie prijaté z lásky k ľuďom. Táto solidárnosť platí naozaj pre všetkých.

Svätý Otec Pavol VI. vyzýva, že laici musia vziať na seba ako svoju úlohu obnovu časného poriadku. Sú veľmi potrebné zmeny, resp. reformy. Preto sa katolícki laici majú rozhodne pričiniť k tomu, aby vdýchli týmto zmenám a reformám evanjeliového ducha. Ďalej sa však obracia i na veriacich kresťanov i ľudí dobrej vôle, lebo každý je budovateľ nového sveta. Obracia sa na delegátov pri medzinárodných inštitúciách, štátnikov, novinárov, vychovávateľov a

mysliteľov. Obracia sa na katolíkov, kresťanov, na ctiteľov Boha, smädiacich po absolútne, spravodlivosti a pravde, a k tomu všetkým dáva požehnanie a pozýva všetkých ľudí dobrej vôle, aby sa bratsky pridali k rozvoju, ktorý je novým menom pokoja.

Záver

Svätý Otec Pavol VI. chce doviest' ľudí k solidarite a tým i k svetovému mieru, ktorý stále ani dnes ešte nie je. On to riešil v tejto sociálnej encyklike. Hriechy sa veľmi protivia mieru a rozvoju sveta, pretože rozvoj je novým menom pokoja, ako spomína pápež. Takto pokoj je cesta k rozvoju a rozvoj cesta k pokoji. Pokoj je dôležitý v živote človeka. Pápež Pius XII. mal heslo pontifikátu „Mier je ovocím spravodlivosti“, pretože i on považoval mier za dôležitý akcident pre svet a pre ohlasovanie Boha.

Môžeme povedať s tou istou silou biblickej inšpirácie, že pokoj je ovocím solidarity (*porov. SRS 39*), a preto sme vyzvaní vo svete šíriť pokoj a lásku, ktoré nám daroval Nebeský Otec.

Táto encyklika je novým prínosom k celkovému sociálnemu učeniu Cirkvi i k samému chápaniu rozvoja (*porov. SRS 8 - 10*).